



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



## Poselství ke Světovému dni divadla 2018

U příležitosti oslav 70. výročí založení Mezinárodního divadelního ústavu (International Theatre Institute) v Praze a s důrazem na mezikulturní a mezinárodní aspekty divadla a ITI vybral Exekutivní výbor pět divadelníků z pěti regionů UNESCO: Evropa, Arabské země, Afrika, Asie a Pacifik, Severní a Jižní Amerika. Autory letošního Poselství ke Světovému dni divadla jsou Simon McBurney (Spojené království), Maya Zbib (Libanon), Wèrè Wèrè Liking, (Pobřeží slonoviny), Ram Gopal Bajaj (Indie) a Sabina Berman (Mexiko).

ITI je mezinárodní nevládní divadelní organizace registrovaná v UNESCO, jejímž cílem je podporovat mezinárodní výměnu v oblasti teoretických znalostí i praktických zkušeností v divadelním umění a kulturní advokacie. ITI byl založen v roce 1948 v Praze a zastřešuje následující profesní divadelní organizace: Asociace nezávislých divadel, Asociace profesionálních divadel, Cirqueon, Česká organizace scénografů, divadelních architektů a techniků, Česká střediska Mezinárodní loutkářské unie, Mezinárodní asociace divadel pro děti a mládež, Mezinárodní federace pro divadelní výzkum a Mezinárodní společnosti knihoven a muzeí divadelního umění, Sdružení českých divadelních kritiků, Herecká asociace, Institut umění – Divadelní ústav, Jednota hudebního divadla, Taneční sdružení ČR, Teatrologická společnost a Vize tance. Členství v ITI je organizováno formou národních středisek, v současné době operují národní střediska v téměř 100 zemích světa.

České středisko ITI spravuje Institut umění – Divadelní ústav. Oslavy letošního 70. výročí se v průběhu roku 2018 konají po celém světě, v ČR si jeho založení připomeneme ve dnech 17.-18.9.2018 u příležitosti zasedání Výkonného výboru ITI.

1

## 2018 - Rok ITI



let  
Mezinárodního divadelního ústavu  
(International Theatre Institute)



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



## Evropa

### Simon McBurney, Spojené království

Herec, dramatik, režisér a spoluzakladatel Théâtre de Complicité

Půl míle od břehů Kyrenaiky na severu Libye leží velký skalní převis, osmdesát metrů široký a dvacet metrů vysoký. V místním nářečí se mu říká Haa Fteah. Roku 1951 prokázal rozbor uhlíku, že tu člověk žije nepřetržitě už 100 000 let. Mezi odkrytými nálezy byla i kostěná flétna stará 40 až 70 000 let. Když jsem se o tom jako kluk doslechl, zeptal jsem se otce: „Oni měli hudbu?“

Usmál se na mě.

„Jako všechna lidská společenství.“

Byl to původem Američan, historik se zaměřením na pravěk, vůbec první, kdo na Haa Fteah v Kyrenaice kopal.

Je pro mě velkou ctí a potěšením, že zastupuji Evropu na letošním Světovém dni divadla.

Roku 1963, kdy nad světem visela bezprostřední hrozba jaderné války, řekl můj předchůdce, velký Arthur Miller: „Když mám psát v čase, kdy mají diplomacie a politika tak strašně krátké a slabé ruce, musí úděl spojování lidské společnosti nést citlivé, byť někdy dlouhé objetí umění.“

Význam slova *drama* se odvozuje od řeckého „dran“, tedy „dělat“... a slovo *theatre* pochází z řeckého „theatron“, tedy doslova „místo na dívání“. Místo, kde se nejen díváme, ale také vidíme, vnímáme, chápeme. Před 2400 lety navrhl Polykleitos mladší velké divadlo v Epidauru. Vejde se do něj až 14 000 lidí a akustika je v tomhle divadle pod širým nebem omračující. Škrtnete-li uprostřed jeviště sirkou, je to slyšet na všech čtrnácti tisících místech. Jak bylo v řeckých divadlech obvyklé, při pohledu na herce bylo vidět i na krajinu za nimi. Nejenže se tak propojovalo několik prostředí, obec, divadlo a příroda, ale také se tu propojovaly časy. Hry znázorňovaly děje dávných mýtů v současnosti a zároveň jste mohli za hranicemi jeviště pozorovat, co vás čeká v budoucnu. Příroda.

Jedno z nejpozoruhodnějších odhalení, která přinesla rekonstrukce shakespearova londýnského Globu, má také co do činění s tím, co vidíme. Má co do činění se světlem. Jeviště i hlediště jsou osvětlené stejnou měrou. Herci a diváci se vzájemně vidí. Neustále. Všude, kam se podíváte, jsou lidé. A následkem toho si uvědomujeme, že velké monology, řekněme, Hamleta nebo Macbetha nebyly pouhým soukromým rozjímáním, nýbrž veřejnou debatou.

Žijeme v době, v níž je těžké vidět jasně. Obklopuje nás tolik fikce jako nikdy dřív v celých dějinách. Každý „fakt“ se dá zpochybnit, každá vyprávěnka se hlásí o naši pozornost coby „pravda“. Jedna fikce nás obklopuje neustále. Ta, která se nás snaží rozdělit. Oddělit od pravdy. A jednoho od druhého. Abychom se rozloučili. Lidy od lidí. Ženy od mužů. Lidské bytosti od přírody.

Ale tak jako žijeme v čase rozdělení a roztříštěnosti, žijeme i v čase obrovského pohybu. Víc než kdy jindy v celých dějinách jsou lidé v pohybu. Často prchají. Jdou, plavou, když je třeba, migrují, a to po celém světě. A tohle je jen začátek. Odpověď, jak víme, byla zavřít hranice. Stavět zdi. Blokovat. Izolovat. Žijeme v tyranském světovém řádu, který má za měnu lhostejnost a za kontraband naději. A součástí téhle tyranie je i kontrola nejenom místa, ale i času.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



Čas, v němž žijeme, se vymyká přítomnosti. Soustředí se na nedávnou minulost a blízkou budoucnost. Tohleto nemám. Tohle si koupím.

Teď jsem si to koupil, takže potřebuju další... věc. Dávnější minulost je zamlžená. Na budoucnosti nesejde.

Mnoho lidí říká, že nic z toho divadlo nezmění nebo změnit nemůže. Ale divadlo nezmizí. Divadlo je totiž místo, jsem v pokušení říct útočiště. Kde se lidé scházejí a okamžitě tvoří společenství. Vždycky to tak bylo. Divadla jsou tak velká, jako první lidské společnosti, od padesáti duší po čtrnáct tisíc. Od nomádské karavany po třetinu starověkých Athén.

A protože divadlo existuje jen v současnosti, zpochybňuje také tohleto katastrofální vnímání času. Přítomná chvíle je vždycky předmětem divadla. Jeho smysl se utváří ve společném aktu mezi hercem a publikem. Nejenom tady, ale i teď. Bez hercovy hry by publikum nemohlo věřit. Bez důvěry publika by představení nebylo úplné. Společně se smějeme. Jsme dojatí. Vydechne anebo zděšeně mlčíme. A v takové chvíli skrz drama objevíme nejhlubší pravdu: že to, co jsme pokládali za nejprivátnější dělítku mezi námi, limity našich vlastních individuálních vědomí, je také bez hranic. Je to něco, co sdílíme.

A nelze nás zastavit. Každý večer se znovu objevíme. Každý večer se herci a diváci sejdou a sehrají totéž drama. Protože jak říká spisovatel John Berger: „Hluboko v povaze divadla je dojem rituálního návratu“, proto to vždycky bylo umění těch, kteří o všechno přicházejí – a to jsme kvůli onomu rozpadání světa všichni. Kde jsou herci a diváci, tam se budou hrát příběhy, které nelze vyprávět nikde jinde, ať už v operních domech a divadlech velkých měst, nebo v táborech migrantů a uprchlíků v severní Libyi a všude po světě. Jako společnost nás toto hraní bude vždycky poutat dohromady.

3

A kdybychom byli v Epidauru, mohli bychom vzhlednout vzhůru a podívat se, jak to všechno sdílíme s širou krajinou. Že jsme vždy součástí přírody a před tím nemůžeme utéct, zrovna tak, jako nemůžeme utéct z planety. Kdybychom byli v Globu, viděli bychom, jak zdánlivě privátní otázky jsou předkládány nám všem. A kdybychom před 40 000 lety drželi onu kyrenaiskou flétnu, chápali bychom, že minulost a současnost jsou nedělitelné a že řetězec lidského společenství nemohou tyraní ani demagogové nikdy přetrnout.

\* \* \*

**Simon McBurney** je herec, dramatik a režisér, jeden z nevlivnějších divadelníků dneška. Společnost Complicite (dříve Théâtre de Complicité) spoluzaložil v Londýně roku 1983 a od té doby spolupracuje se stálým týmem herců, dramatiků, scénografů i produkčních. Vedle původní tvorby inscenoval řadu skvělých her od významných dramatiků (mj. Beckett, Brecht, Bulgakov, Durrenmatt, Ionesco, Daniil Charms, Arthur Miller, Bruno Schulz, Shakespeare či Ruzante), ale také často adaptuje velká literární díla. Například jeho adaptace *Mistra a Markétky* (2012) byla hlavní inscenací na festivalu v Avignonu, a naposledy adaptoval a režíroval Zweigovu *Netrpělivost srdce* (2016) ve spolupráci s berlínskou Schaubühne.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



## Arabské země

### Maya Zbib, Libanon

Režisérka, herečka, dramatička, spoluzakladatelka divadelní společnosti Zoukak

Je to okamžik souznění, neopakovatelné setkání, jaké v žádné jiné světové činnosti nenajdeme. Je to prostý akt, při němž se skupina lidí rozhodne společně sejít na jednom místě v jednom čase a účastnit se sdíleného zážitku. Je to výzva jednotlivcům, aby se stali kolektivem, sdíleli myšlenky a vymýšleli, jak se podělit o břemeno nezbytných úkonů... aby zvolna znovu nabyli svého lidského propojení a hledali podobnosti namísto odlišností. Je to místo, na němž konkrétní příběh může vykreslit rysy univerzálna... V tom spočívá magie divadla, v němž ztvárňování získává své odvážné vlastnosti.

V celosvětové kultuře bujícího strachu z jinakosti, izolace a samoty znamená niterné společné bytí tady a teď akt lásky. Rozhodnutí vyšetřit si čas, vyhnout se momentálnímu požitku a individuálnímu požitkářství, jež jsou našim vysoce konzumním, překotným společností vlastním, zpomalit, rozjímat a společně uvažovat je aktem politickým, aktem z velkorysosti.

Jak jinak si máme po pádu velkých ideologií a v situaci, kdy současný světový řád dekádu za dekádu prokazuje své selhávání, znovu představit svou budoucnost? V převládajícím uvažování je hlavní starostí bezpečnost a pohodlí, můžeme se tedy stále zabývat nepohodlnýmihovory? Můžeme vykročit na nebezpečná území beze strachu, že ztratíme svá privilegia?

Rychlost informací je dnes důležitější než vědomosti, slogany jsou cennější než slova a obrazy mrtvol váženější než skutečná lidská těla. Divadlo nám připomíná, že jsme z masa a krve a že naše těla mají svou váhu. Probouzí naše smysly a říká nám, že nemusíme uchvacovat a vstřebávat jen pohledem. Divadlo vrací moc a smysl slovům, krade debatování politikům a vrací je tam, kam náleží... do arény idejí a rozmluv, do místa společného vidění.

Silou vyprávění a představivosti nám divadlo poskytuje nové způsoby, jak vnímat svět a jeden druhého, vytváří prostor pro společné přemítání v moři ochromující hlouposti a nesnášenlivosti. Když se xenofobie, nenávistné promluvy a doktrína nadřazenosti bílých znovu nenuceně objevily na stole poté, co miliony lidí léta dřeli a obětovali se, aby z nich učinili něco hanebného a nepřijatelného... Když náctileté kluky a holky střílejí do hlav a zavírají do vězení za to, že se odmítli podvolit nespravedlnosti a apartheidu... Když významným zemím prvního světa vládnou šílenci a pravicoví despoti... Když je jaderná válka hrozící virtuální hrou mezi velkými dětmi u moci... Když je možnost cestovat čím dál omezenější jen pro pár vyvolených, zatímco uprchlíci umírají na moři ve snaze proniknout do střežené pevnosti prchavých snů a zatímco se staví čím dál víc drahých zdí... Kde si klást otázky nad světem, když se většina médií zaprodala? Kde jinde než v intimitě divadla máme možnost znovu se zamýšlet nad naším lidským údělem, představovat si nový světový řád... společně, s láskou a soucitem, ale také s konstruktivní konfrontací, díky inteligenci, houževnatosti a síle.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



Jsem z arabského regionu a mohla bych tak mluvit o těžkostem, kterým umělci při své práci čelí. Jsem ale z generace divadelníků, která je vděčná za to, že zdi, které musí zničit, byly vždy viditelné. To nás naučilo přetvářet to, co je dostupné, a postupovat ve spolupráci a novátorství, kam až to jde. Děláme divadlo ve sklepích, na střeších, v obývacích, uličkách a ulicích, publikum si budujeme za pochodu, ve městech, vesnicích a uprchlických táborech. Měli jsme výhodu, že jsme si museli vše vybudovat od základů, hledat způsoby, jak obejít cenzuru, a přitom porušovat zábrany a překračovat tabu. Dnes takové zdi stojí před všemi světovými divadelníky: financování nikdy nebylo nedostatkovější a novým cenzorem je politická korektnost.

Mezinárodní divadelní společenství má tudíž dnes víc než kdy jindy společný úkol čelit těmto množícím se hmatatelným i nehmatatelným zdem. Dnes víc než kdy jindy je třeba přetvářet společenské a politické struktury s upřímností a odvahou. Vyrovnat se s nedostatky a převzít odpovědnost za svět, který spoluutváříme.

Coby divadelníci celého světa nemáme jednu ideologii ani jeden systém hodnot, ale spojuje nás věčné hledání pravdy ve všech podobách, vytrvalé zpochybňování statu quo, napadání systémů utlačující moci a v neposlední řadě naše lidská čestnost.

Je nás mnoho, nemáme strach a nepolevíme!

\* \* \*

**Maya Zbib** je režisérka, herečka, dramatička a spoluzakladatelka divadelní společnosti Zoukak. Její práce byla k vidění na Blízkém východě, v Evropě, Spojených státech, v Africe, Jižní Americe a jižní Asii. Divadlo vyučovala na univerzitách i mimo ně. Pracovala na objednávku mimo jiné pro Centrum múzických umění NYUAD, University of Houston, Williams College, Krefeld/Monchengladbach City Theaters, festivaly Shwindlefrie, LIFT a pro Royal Court Theatre. Je absolventkou Goldsmiths University of London (2007), Chevening/KRSF (2007), Cultural Leadership International (2010), získala stipendium ISPA, New York (2010), a jako chráněнку si ji vybral Peter Sellars v rámci programu Rolex Mentor and Protégé Arts Initiative (2011). Získala cenu Ibsenova stipendia (2012), cenu Anna Lindh Foundation's Euromed Dialogue Award za společenskou odolnost a kreativitu (2014), Preamium Imperiale Grant for Young Artists od Japan Arts Association (2017) a Chirac Foundation Award of Culture for Peace (2017).



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



## Afrika

### **Wèrè Wèrè Liking, Pobřeží slonoviny**

Umělkyně

Jednoho dne

se Člověk rozhodne, že si položí pár otázek před zrcadlem (publikem)

Že si před tím samým zrcadlem (jeho publikem) vymyslí i odpovědi

Že se zkritizuje a sám se svým otázkám a odpovědím vysměje

Bude se smát anebo plakat, to je jedno, ale nakonec

se pozdraví se svým zrcadlem (publikem) a požehná mu

za to, že mu poskytlo onen moment vzdechů a oddechu

Skloní se a zdraví je, aby mu projevil vděčnost a úctu...

Hluboko uvnitř hledal Mír,

mír sám se sebou a se svým zrcadlem:

Dělal divadlo...

Toho dne mluvil...

Oporhoval svými nedostatky, paradoxy a iluzemi

trestal se svou mimikou a grimasami

malostí, jež hyzdila jeho lidskost

prohnaností, jež způsobila katastrofy

Mluvil k sobě...

Obdivoval svou vůli překonat sebe sama,

touhy po velikosti, po kráse

po lepším bytí, po lepším světě,

který by stvořil vlastními myšlenkami,

který by mohl kout vlastníma rukama

Říká se: když to bude chtít od sebe sama v zrcadle

Když on sám a to zrcadlo budou sdílet tu touhu...

Jenomže ví: předváděl Představení

výsměchu, nepochybně iluze

ale taky určitě duševní činnosti

budování, znovutvoření světa,

dělal Divadlo...

Ač zhatil všechny naděje

svými slovy a žalovnými gesty

byl posedlý vyvoláním představy

že toho všeho dosáhne v jediném večeru

prudkými pohledy

sladkými slovíčky

úskočným úsměvem

hýřivým humorem



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



slovy, jež, ať už raní či tiší,  
provádějí operaci zázraku  
Ano, dělal divadlo

A jak už to tak bývá  
u nás v Africe  
zejména v části kamitské<sup>1</sup>, z níž pocházím  
se smějeme všemu, i sobě  
smějeme se všemu, i když truchlíme a pláčeme  
Tlučeme zem, když nás zklame  
při Gbégbé<sup>2</sup> nebo Bikutsi<sup>3</sup>  
Tvoříme děsivé masky  
Glaé<sup>4</sup>, Wabélé<sup>5</sup> nebo Poniugo<sup>6</sup>  
abychom znázornili nesmlouvavé princip  
které na nás sesílají cykly a doby  
a loutky, které jako my  
nakonec znázorňují své tvůrce  
a když si podmaní ty, kteří je ovládají  
vznikají rituály, v nichž se pronesené slovo  
nafouklé zpěvy a rytmickými dechy  
vydává na dobývání posvátna  
ponouká k tancům coby tranzům  
zaříkávání a volání po oddanosti  
ale také a především k výbuchům smíchu

Abychom slavili radost ze života  
již ani století zotročování a kolonizace  
rasismu a diskriminace  
ani nekonečná období nevyslovitelného násilí  
nesvedly ani zadusit, ani vyrvat  
naší Duši Otce a Matky Lidstva  
v Africe, tak jako všude na světě  
děláme divadlo

---

<sup>1</sup> *Kamite* – obyvatel Kamity, Země černých, kontinentu, kterému dnes říkáme Afrika. Kamite zároveň znamená všechny domorodce a jejich potomky rozseté po světě v rámci diaspory, stejně jako ty, kteří praktikují víru původního náboženství tohoto regionu.

<sup>2</sup> *Gbégbé* – tradiční tanec z Pobřeží slonoviny, používaný při veřejných projevech radosti či smutku.

<sup>3</sup> *Bikutsi* – *kut*, tlouci; *si*, země. Tanec původem z jižního Kamerunu, původně praktikovaný ženami, když něco žádaly po Matce Zemi: dobrou úrodu, lepší počasí, konec řady neštěstí atp.. Tlouklo se při něm silně do země, aby slyšela. Dnes je běžně známý po celé zemi.

<sup>4</sup> *Glaé* – náboženský systém národů Wè a Wobè na západě Pobřeží slonoviny, který je založený na maskách.

<sup>5</sup> *Wabélé* – jedna z masek náboženství Sénufo na severu Pobřeží slonoviny. Má hlavu hyeny plivající oheň a znázorňuje vědění a moc.

<sup>6</sup> *Poniugo* – další z masek náboženství Sénufo.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



V tomto výjimečném roce věnované ITI  
jsem obzvlášť ráda a poctěna  
že mohu zastoupit náš světadíl  
a přinést jeho mírové poselství  
Divadelní poselství míru  
Tento světadíl, o němž se nedávno říkalo  
že by se bez něj svět mohl obejít  
a nikomu by se nebylo nechyběl,  
je dnes znovu uznávaný pro svou pradávnou úlohu  
Otce a Matky Lidstva  
a celý svět do ní proudí...  
Každý vždy doufá, že najde klid a mír  
v náručí rodičů, no ne?

A jako takové naše divadlo víc než kdy jindy svolává  
a vtahuje všechny lidi, a zejména  
ty, kteří sdílejí myšlenku, slovo a počin divadla  
mít více úcty k sobě samým a jeden ke druhému  
a zdůrazňovat nejsilnější hodnoty lidství  
abychom měli naději, že lidstvo bude znovu lepší:  
takové, které dá znovu znít inteligenci a porozumění.  
Tím patří z lidských kultur k těm nejučinnějším  
daří se mu překonávat hranice: divadlo...  
Patří k těm nejušlechtlejším, protože hovoří všemi jazyky  
zapojuje všechny civilizace, zachycuje všechny ideály,  
vyjadřuje hlubokou jednotu všech lidí, kteří  
navzdory všem střetům  
usilují především o to lépe se poznat  
a lépe milovat, v míru a tichu  
Když se z představování stane sdílení  
upomíná nám povinnost konat, kterou nám ukládá  
moc divadla rozsmát a rozplakat všechny lidi společně  
uměňujíc jejich nevědomost a prohlubujíc jejich vědomost  
aby byl člověk sám opět tím největším bohatstvím člověka.

Naše divadlo umožňuje znovu prozkoumat a do hloubky přehodnotit  
všechny principy lidskosti, všechny ty vysoké cti  
ideje míru a přátelství mezi lidmi a národy,  
které tak prosazuje UNESCO  
Abychom je zhmotnili ve scénách, které dnes vytváříme  
aby tyto ideje a principy byly znovu základní potřebou  
a v první řadě hlubokou myšlenkou divadelníků samých  
kteří se o ni pak budou moc lépe podělit se svými obecnosty





ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



A proto se v naší poslední divadelní inscenaci nazvané *Strom Bůh (L'Arbre Dieu)* která si bere poučení z doporučení naší mistryně, Kindack<sup>7</sup> Ngo Biyong Bi Kuban<sup>8</sup> říká toto:

„Bůh je jako velký strom  
ze kterého každý vidí vždycky jenom kousek  
podle úhlu, ze kterého se na něj dívá:  
kdo letí nad ním, vidí jenom listí  
a případné plody nebo květy.  
Kdo žije pod zemí, pozná spíš kořeny  
a ti, kdo se o strom opírají zády, ho budou znát  
jen jako to, co těmi zády cítí.  
Ti, kteří přicházejí ze všech světových stran  
jej uvidí z úhlů, ke kterým nemají zaručený přístup ti, kdo stojí před ním  
Někteří vyvolení proniknou tajemstvím  
mezi kůrou a dřevem  
a ještě jiné poznají důvěrnost dužiny stromu  
Ale ať už kdo vnímáme s jakou povrchností  
anebo hlubokým vhledem  
nikdy ho nikdo neviděl z takového úhlu  
aby viděl všechny jeho vlastnosti zároveň  
ledaže by se stal tím božským stromem sám!  
Jenže byl by to pak ještě člověk?“

9

Kéž se všechna divadla světa navzájem uznávají  
aby lépe plnila světovou úlohu ITI  
aby nakonec v tomto sedmdesátém výročí  
bylo na světě více Míru  
za notného přispění Divadla...

\* \* \*

**Wèrè Wèrè Liking** se narodila 1. května 1950 v Bondé v Kamerunu. Od roku 1978 žije na Pobřeží slonoviny. Jako umělkyně se věnuje mnoha oborům. Coby spisovatelka vydala už téměř třicet titulů – románů, divadelních her, povídek, esejů, knih o umění a poezie. Od roku 1968 tvoří i jako malířka, vystavovala po celém světě. Známější je ale

<sup>7</sup> *Kindack* – doslova *mistryně doporučení*, titul udělovaný matriarchám. Mužskou obdobou je titul Mbombock.

<sup>8</sup> *Ngo Biyong Bi Kuban* – dcera Biyonga, syna Kubanova. Je to jméno mé babičky, ženy, která mě zasvětila, jedné z posledních nositelek vědění KI-Yi Mbock. Dostalo se mi tří náloží přenosů, které už více než tři dekády šířím.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



v divadle – kromě toho, že je uznávanou dramatičkou, patří také mezi inovativní loutkáře a režírovala řadu výpravných fresek popisovaných jako africké opery, z nichž řada jezdila po světě. Hrála v divadle i ve filmu a věnuje se i rapu. Coby výzkumnice tradičních pedagogických technik na univerzitě v Abidžanu (ILENA) se mezi lety 1979 a 1985 podílela na revoluci rituálního divadla a na základě této zkušenosti založila uměleckou skupinu Ki-Yi Mbock. Za svou práci v mnoha oborech získala řadu mezinárodních ocenění, mj. je francouzskou Rytířkou umění a literatury. Dnes je stálou členkou Akademie věd, umění a kultur Afriky a africké diaspory, sídlící na Pobřeží slonoviny.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



## Asie a Pacifik

### Ram Gopal Bajaj, Indie

Divadelní režisér, divadelní a filmový herec, akademik, někdejší ředitel Národní dramatické školy v Dillí

Po všech příbězích o vývoji víme ve zkratce jedině: že všechny formy života mají sklon přežít navěky. Je-li to možné, život se snaží vymanit se z času a prostoru a dosáhnout nesmrtelnosti. V tomto procesu se životní formy zároveň poškozují a celkově ničí. Tuto rozpravu musíme ale omezit na přežívání lidstva od jeskynních mužů doby kamenné po naši dnešní dobu kosmu. Jsme dnes ohleduplnější? Citlivější? Šťastnější? Milujeme více přírodu, z níž jsme vzešli?

Od počátků jsou živá múzická umění (tanec, hudba, hraní/činohra) spojena s vyvíjejícím se nástrojem jazyka skládajícího se ze samohlásek a souhlásek. Samohlásky v zásadě vyjadřují pocity či emoce a souhlásky sdělují formu a myšlenku/vědomost. Matematika, geometrie, zbrojní průmysl a nyní i počítače jsou toho výsledkem. V tomto vývoji jazyka se nemůžeme vrátit. Samotná země nepřežije, pokud se sdílená radost z živých divadelních umění a vědomosti (včetně technologie) neosvobodí a nepovznesse nad všchnodennost, zlobu, chamtivost a zlo.

Díky masmédiím, vědě a technologiím jsme mocní jako démoni. V krizi tak není divadelní forma, nýbrž jeho obsah, sdělení a zájem. Musíme apelovat na člověka, který dnes obývá planetu Zemi, aby právě tu Zemi – a tudíž i divadlo – zachránil. Pragmaticky řečeno, herecké umění a umění živého představení se musí zpřístupnit dětem v primárním vzdělávání. Věřím, že taková generace bude vnímavější ke správnému životu a k přírodě. Postup jazyka tak třeba bude pro matku Zem a pro jiné planety méně škodlivý. Divadlo bude navíc důležité pro zachování a udržení života samého, musí tudíž dodat sílu herci i divákovi, aniž by se v této kosmické éře sounáležitosti ohrožovali.

Provolávám divadlu slávu a žádám svět, aby je včlenil do základů života na venkově i ve městě. „Ruce, jazyk a soucítění společně ve vzdělávání generací.“

\* \* \*

**Ram Gopal Bajaj.** Narozen r. 1940 v Darbhanga v Indii, oceňovaný herec, režisér, spisovatel a divadelní pedagog. Po studiu na Univerzitě v Biháru odešel roku 1965 na Národní dramatickou školu – s níž je od té doby spojován – a studoval tu herectví. Hned po škole tu začal působit jako pedagog, později byl členem jejího vedení. Roku 1967 byl zakladatelem společnosti Dishantar, kde se nejprve věnoval herectví a následně se zavedl i jako režisér. Na svém kontě má šestatřicet divadelních rolí, pětadvacet režii a řadu významných ocenění. Dodnes působí jako herec, režisér i autor textů jak pro divadlo, tak pro film.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



## Severní a Jižní Amerika

### Sabina Berman, Mexiko

Spisovatelka, dramatička, novinářka

Představme si...

Kmen hází kamínky, aby dostal ptáky z oblohy, když na scénu vtrhne obrovský mamut a ZAŘVE – a v té chvíli malý človíček ZAŘVE jako ten mamut. Potom všichni utečou...

Onen mamutí řev vydaný člověkem, ženou – ráda bych si představila, že to byla žena – je původem toho, co nás jako druh dělá tím, čím jsme. Druhem schopným napodobovat něco, co nejsme. Druhem schopným představovat Jiné.

Přeskočme o deset let dál, nebo o sto, nebo o tisíc. Onen kmen se mezitím naučil napodobovat jiné bytosti. Hluboko v jeskyni, za mihotavého světla ohně, jsou čtyři muži mamutem, tři ženy řekou, jiní jsou ptáky, bonoby, stromy, oblaky: kmen zpodobňuje ranní lov, zachycuje minulost pomocí svého divadelního nadání. A co je ještě úžasnější: následně si ten kmen vymýšlí možné budoucnosti, zkouší různé způsoby, jak porazit mamuta, svého nepřítele.

Z řevu, hvizdu a mručení – zvuků našeho prvního divadla – se stane mluvený jazyk. Z něj se stane jazyk psaný. Divadlo se stane rituálem a posléze filmem.

12

Ale vedle všech pozdějších forem a v zárodku každé z nich vždy zůstane divadlo. Nejprostší forma znázorňování. Jediná živá forma znázorňování.

Divadlo: čím je jednodušší, tím bezprostředněji nás napojuje na nejúžasnější lidskou dovednost, umění představovat Jiné.

Dnes ve všech divadlech světa slavíme tuto úchvatnou lidskou schopnost, schopnost hrát. Představovat a tudíž zachycovat minulost – a vymýšlet další možné budoucnosti, které našemu kmenu přinesou více svobody a štěstí.

Co jsou mamuti, které musí dnes lidský kmen porazit? Kdo jsou jeho současní nepřátelé? A o čem by mělo být divadlo, které chce být něčím víc než jen zábavou?

Pro mě je největším mamutem ze všech odcizenost lidských srdcí. Ztráta naší schopnosti soucítit s Jinými, soucítit s ostatními lidmi i s nelidskými formami života.

Je to paradox. Dnes, u posledních břehů humanismu – či antropocénu –, tedy doby, v níž jsou lidské bytosti tou formou přírody, která planetu ovlivňuje nejvíc a nadále ovlivňovat bude, je úkolem divadla podle mě opak toho, u čeho se kmen setkával v hloubi jeskyně: dnes musíme zachránit své spojení se světem přírody.



ČESKÉ  
STŘEDISKO  
MEZINÁRODNÍHO  
DIVADELNÍHO  
ÚSTAVU

CENTRE  
TCHEQUE  
DE L'INSTITUT  
INTERNATIONAL  
DU THEATRE

CZECH  
CENTRE OF THE  
INTERNATIONAL  
THEATRE  
INSTITUTE



Více než literatura a více než film se divadlo – které si vyžaduje přítomnost lidských bytostí před jinými lidskými bytostmi – výborně hodí pro úkol zachránit nás od toho, abychom se staly pouhými algoritmy, ryzí abstrakcí.

Odstraňme z divadla vše nadbytečné. Svlečme ho do naha. Čím bude divadlo jednodušší, tím větší bude mít schopnost připomínat nám jednu nepopíratelnou věc: že jsme, pokud jsme v čase; že jsme jen tehdy, když jsme maso a kost a srdce, které nám bije v hrudi; že jsme tady a teď a pak už nikdy.

Ať žije divadlo. Nejstarší umění. Umění být v přítomnosti. Nejskvělejší umění. Ať žije divadlo.

\* \* \*

**Sabina Berman**, narozená v Mexico City, je spisovatelka a novinářka. Její rodiče do Mexika prchli před antisemitismem v Polsku. Ve své tvorbě se zabývá především různorodostí a překážkami, které s sebou nese. Je pokládána za jednu z nejúspěšnějších mexických dramatiček jak u kritiky, tak u diváků, a řadí se mezi nejvýznamnější žijící španělsky píšící autory. Je několikanásobnou držitelkou nejprestižnějších mexických cen pro dramatiky i pro novináře, její hry se hrály v Kanadě, Severní Americe i v Evropě. Román *Žena, která se ponořila do srdce světa* byl přeložen do jedenácti jazyků a vydán ve třiatřiceti zemích včetně České republiky (vyd. Jota, 2011).

Překlad Michal Zahálka.